

ปรัตถนิยมในพุทธปรัชญามหายาน

พระมหาพูนศักดิ์ วชิรวโรโส (กมล)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อีเมล: poonsak_77@hotmail.com

บทคัดย่อ

อุดมคติของพระโพธิสัตว์ เรียกได้ว่าเป็นทฤษฎีปรัตถนิยม คือ มีรูปแบบของการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์ โดยบางครั้งผู้ปฏิบัติเอง ย่อมที่จะรับเอาความทุกข์นั้นมา เป็นการเสียสละแก่บุคคลอื่น แต่หากพิจารณาลึก ๆ แล้วก็เป็น การปฏิบัติเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่ตนเองหวัง

คำสำคัญ: ปรัตถนิยม, พุทธปรัชญามหายาน, มหายาน

Altruism in Mahayana Buddhist Philosophy

Phramaha Poonsak Vajiravamsa Kamol

Ph.D. Student, Department of Philosophy

Gradual School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: poonsak_77@hotmail.com

ABSTRACT

The Idea of Bodhisattva can says, the Altruism theory is the form of practice for the profit give all animals and help all animals sufferingless. Some time who practice receives all suffering that, sacrifice to other but deep critical practice for the goal for thyself hope.

Keywords: Altruism, Mahayana Buddhist Philosophy, Mahayana.

1. บทนำ

ทฤษฎีของปรัถนิยมในพุทธปรัชญานั้น ในความเป็นเนื้อหาหรือทฤษฎีของ ปรัถนิยมที่มีความหมายเกี่ยวกับจริยศาสตร์ ที่กล่าวถึงการกระทำของมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน จากนั้นศึกษาว่าการกระทำที่มนุษย์ได้กระทำนั้นเป็นการกระทำที่เกิดประโยชน์แก่ ตนเองหรือแก่ส่วนรวม เพราะการกระทำของการกระทำนั้นบอกถึงความหมายบางประการ ทฤษฎีของปรัถนิยมทั่วไปได้กล่าวไว้ว่า “ปรัถนิยม (altruism) มีทฤษฎีที่สอนให้เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น” ในทฤษฎีที่ได้กล่าวมานั้นก็มีความหมายที่ตรงกันข้ามกับอัตนิยม เพราะเป็นปัญหาที่มาด้วยกัน ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องศึกษาความหมายของ ทั้ง 2 ประการคือ

ความเป็นมาของอัตนิยม (egoism) และปรัถนิยม (altruism-บ้างก็แปลว่า “อัญญนิยม”) เป็นทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่สำคัญ โดยถือเป็นปรปักษ์กัน โดยมักคิดถึงทฤษฎีแรกด้วยคำว่า “เห็นแก่ตัว” และมักคิดถึงทฤษฎีหลังด้วยคำว่า “น้ำใจ” อย่างไรก็ตาม มีความสับสนเนื่องจากทฤษฎีในชื่อทั้งสองปรากฏทั้งในจริยศาสตร์เชิงพรรณนา (descriptive ethics) และจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน (normative ethics) ถ้าอยู่ในสาขาแรกจะเรียกด้วยคำเต็มว่า “อัตนิยมเชิงพรรณนา” (descriptive egoism) “ปรัถนิยมเชิงพรรณนา” (descriptive altruism) หรือไม่ก็เรียกว่า “อัตนิยมเชิงจิตวิทยา” (psychological egoism) “ปรัถนิยมเชิงจิตวิทยา” (psychological altruism) ทฤษฎีอัตนิยมและปรัถนิยมในสาขานี้บรรยายลักษณะการตั้งเป้าหมายหรือแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์

ถ้าอยู่ในสาขาหลังจะเรียกด้วยคำเต็มว่า “อัตนิยมเชิงบรรทัดฐาน” (normative egoism) “ปรัถนิยมเชิงบรรทัดฐาน” (normative altruism) หรือไม่ก็เรียก “อัตนิยมเชิงจริยศาสตร์” (ethical egoism) “ปรัถนิยมเชิงจริยศาสตร์” (ethical altruism) ทฤษฎีอัตนิยมและปรัถนิยมในสาขานี้เป็นเรื่องของการตัดสินความถูกผิดทางจริยธรรมของการกระทำ

ทฤษฎีอัตนิยมและปรัถนิยมจัดอยู่ในกลุ่มอันตริวิทยา (teleology) อันเป็นกลุ่มของทฤษฎีจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานที่ตัดสินความถูกผิดของการกระทำบนพื้นฐานของผลที่เกิดตามมาจากการกระทำ จากความต่อเนื่องกันที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทั้งทฤษฎีอัตนิยมและปรัถนิยมก็จัดอยู่ในกลุ่มของ

“อันตริวิทยา (teleology) ความหมายคือ ทฤษฎีที่ถือว่า การเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งปวงมีจุดหมายปลายทางที่แน่นอนอยู่ จุดหมายปลายทางนี้เป็นตัวกำหนดความเป็นไปของสิ่งแต่ละสิ่ง จึงเท่ากับว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นอธิบายโดยการอ้างถึงอนาคต” จากความหมายหลักที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้นนั้นเป็นความหมายหลักทั่วไปของ ทฤษฎีอัตนิยมและปรัถนิยมจัดอยู่ในกลุ่มอันตริวิทยา (teleology)

อย่างไรก็ตาม หากมองข้ามประเด็นเรื่องความเป็นไปได้ไป จะเห็นว่าปรัถนิยมเชิงจริยศาสตร์ซึ่งเห็นว่าการกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนนั้น ก็เป็นแนวคิดที่มีมานานในศาสนาต่าง ๆ เช่น คริสต์ศาสนาซึ่งมีพระเยซูในฐานะสัญลักษณ์แห่งปรัถนิยม ดังที่เป็นเป้าการโจมตีของฟรีดริค นิตเช่ (Friedrick Nietzsche) หรือพุทธศาสนาที่มีแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ จริ่ง ๆ แล้วคำว่า “altruism” นี้ประดิษฐ์ขึ้นในศตวรรษที่ 19 โดย ออกุส กอง

ต์ (August Comte) และถือใช้กันมาเรื่อยในฐานะคู่ตรงข้ามกับอัตนิยม ก่อนหน้านี้จะใช้คำอื่น ๆ ในการกล่าวถึงแนวคิดนี้ เช่น “ความปรารถนาดี” (benevolence) “น้ำใจ” (charity) ความรัก หรือ ความเมตตากรุณา ฉะนั้นในส่วนต่อไปจะได้ศึกษาเฉพาะทฤษฎีปรตถนิยมในพุทธปรัชญามหายาน ที่มี ทรศนะในเรื่องของทฤษฎีปรตถนิยม

2. พัฒนาการอุดมการณ์พระโพธิสัตว์

หากจะกล่าวว่จริยศาสตร์ มีรากฐานจากอภิปรัชญาแล้ว พุทธจริยศาสตร์ของมหายานไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ หลักโพธิจิต และหลักมหากุณา เป็นต้น ล้วนมีรากฐานจากปรัชญา ปารมิตาสูตรมหายานถือว่า พระสูตรนี้สำคัญและศักดิ์สิทธิ์มาก พระพุทธเจ้าทรงแสดงต่อมหายานโดยเฉพาะ ท่ามกลางชุมชนของเหล่าพระโพธิสัตว์ที่ภูเขาคิฆมกุฎ เมืองราชคฤห์ สาระสำคัญของพระสูตร กล่าวถึงความศุนย์ของเบญจขันธ์ คำว่า “ศุนย์” ไม่ได้หมายถึงความขาดสูญซึ่งเป็นอุจเฉทิกฎิณี แต่หมายเอากการไม่มีตัวตนของเบญจขันธ์ซึ่งเป็นสิ่งปรุงแต่ง แต่ที่เข้าใจว่ามีตัวตน เป็นเพราะอวิชชาของเราเอง กล่าวโดยสรุป ปรัชญาปารมิตาสูตรก็คือ การอธิบายอนัตตา และปฏิเสธสมุปาบาทในอีกแนวหนึ่งนั่นเอง

จากการกล่าวมาข้างต้นนั้น ได้เกิดมีปรากฏการณ์และสาระสำคัญทางจริยธรรมของปรัชญาปารมิตาก็คือ ในสภาพศุนยตา จะไม่มีความเห็นแก่ตัวหลงเหลืออยู่ เป็นความเต็มบริบูรณ์ด้วยปัญญา (ปรัชญา ปารมิตา) ซึ่งเป็นการบรรลุทางจิตก่อนการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในภาวะเช่นนี้ ความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่นไม่มีหลงเหลืออีกต่อไป จะมีก็แต่ความเมตตาสงสารในสัตว์ทั้งหลาย เพราะมีความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง (ตถตา) ว่าอยู่ในสภาพศุนยตา ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขาใด ๆ อีก

นิกายที่เด่นชัดในพุทธศาสนาหยาานที่แสดงถึงอุดมการณ์พระโพธิสัตว์ ในพระสูตรที่พรรณนาถึงปณิธานของพระโพธิสัตว์ได้อย่างจับใจยิ่งคือ สุขาวตียุทธสูตร ในพระสูตรนี้ พระธรรมกรโพธิสัตว์ได้ตั้งความปรารถนาว่า จะไม่ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจนกว่าจะรื้อขนสรรพสัตว์ทั้งหมดให้พ้นจากความทุกข์เสียก่อน จากหลักอุดมการณ์พระโพธิสัตว์ที่กล่าวมานี้ ได้มีแนวคิดเรื่องการบำเพ็ญบารมีตามทฤษฎีปรตถนิยมในพุทธปรัชญามหายาน ดังจะได้ทำความเข้าใจต่อไปดังนี้

3. ปรตถนิยมในพุทธปรัชญามหายาน

ข้างต้นที่ได้กล่าวมานั้นเป็นความหมายของทั้ง 2 ทฤษฎี ฉะนั้นในความหมายต่อไปเราจะมาศึกษาในความเป็นทฤษฎีปรตถนิยมในพุทธปรัชญามหายาน ในการที่จะกล่าวถึงความหมายต่อไปเรามาทำความเข้าใจพุทธศาสนาหยาานซึ่งมีแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์

การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่จะต้องมิจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการที่จะบรรลุผลเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมี โดยมีการอาศัยเหตุแห่งความทุกข์เข้ามาเป็นตัวช่วยเพื่อที่จะให้การบำเพ็ญบารมีได้ประสพผลอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่การตั้งความปรารถนา ปณิธาน เพื่อที่จะให้การบำเพ็ญบารมี และให้เกิดความวิริยะอุตสาหะที่จะช่วยบุคคลอื่นให้เข้าถึงพุทธภูมิโดยอาศัยการบำเพ็ญบารมีอย่างสม่ำเสมอโดยตลอด

เพื่อช่วยเหลือบุคคลให้มีความสุขปราศจากความทุกข์ สามารถบรรลุภูมิธรรม หลักปฏิบัติที่เป็นเป้าหมายในการช่วยเหลือผู้สวดนี้ จึงเกิดทฤษฎีปรัตถนิยม ที่เราจะได้ศึกษากันต่อไป

ในความหมายของพระโพธิสัตว์ ที่มีกรกล่าวถึงการช่วยเหลือผู้สวด ให้พ้นจากความทุกข์นั้น ได้มีผู้รู้ท่านได้แสดงไว้ในหลายแห่งดังเช่นใน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “โพธิสัตว์” ว่า “ท่านผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (ส. โพธิสตุตว: ป. โพธิสตุต) ” และความหมายอีกบทคือ

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “โพธิสัตว์” ว่า “ท่านผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งกำลังบำเพ็ญบารมี 10 คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา ในความหมายของพระโพธิสัตว์ที่กล่าวมานั้นเป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดและเห็นผิด พุทธศาสนมหายาน มีแนวคิดเรื่องนี้ที่จัดเป็นทฤษฎีปรัตถนิยม

ทฤษฎีปรัตถนิยมที่ปรากฏเป็นหลักปฏิบัติ ที่เราจะพอเข้าใจการปฏิบัติของพุทธศาสนมหายาน กันว่าเป็นอย่างไร “พฤติกรรมและชีวิตแบบพระโพธิสัตว์ จึงเป็นระบบที่อุทิศเพื่อมวลชนโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะแรงกระตุ้นจากมหาบุศยกรณมาจิตที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีแต่ความสุขตลอดไป” ดังนั้นเราทำความเข้าใจในหลักของทฤษฎีปรัตถนิยมที่เป็นหลักการปฏิบัติผ่านการบำเพ็ญด้วยการเข้าถึงพระโพธิสัตว์ในแบบของพุทธศาสนมหายาน ที่กล่าวกันในเชิงปรัชญา

ประพจน์ อัครวิรุฬหาร ได้เขียนแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลง พระโพธิสัตว์ไว้เป็น 2 ประเด็น คือ สาเหตุภายใน ซึ่งมาจากการพัฒนาความคิดและแนวทางในพุทธศาสนาเอง

สาเหตุภายใน เป็นการพัฒนาของพระพุทธศาสนาที่ต้องการบำเพ็ญเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม หรือมีความเกี่ยวข้องกับสังคมมากขึ้น อีกทั้งการพัฒนาหลักปรัชญาในเรื่องของศูนยตา และเรื่องภักติ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ล้วนนำไปก่อให้เกิด พระโพธิสัตว์ตามคติมหายานขึ้น จึงได้แสดงแนวคิดไว้ 3 ประการ คือ 1. การเน้นเรื่องการช่วยเหลือผู้อื่น 2. ลักษณะของพระพุทธรูปกับโพธิ พระพุทธศาสนมหายาน กล่าวว่า ความรู้หรือโพธิของพระพุทธรูปคือ ศูนยตา ซึ่งเป็นความจริงอันสูงสุด เป็นสภาวะของทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นปรัชญา เป็นอไทวตะ และ 3. การเน้นวิธีการหลุดพ้นด้วยศรัทธา

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นนั้นทำให้เห็น พระโพธิสัตว์กลายเป็นอุดมคติในแบบทฤษฎีปรัตถนิยม โดยสาเหตุข้อแรกมีผลต่อการบำเพ็ญธรรมของ พระโพธิสัตว์ด้านความมีกรุณาโดยตรง ข้อที่สองเป็นเหตุให้ทุกคนเป็นพระโพธิสัตว์ได้ และมีผลต่อการบำเพ็ญธรรมของพระโพธิสัตว์ในด้านปรัชญา หรือแสดงความคิดเรื่องศูนยตา ส่วนข้อที่สาม มีผลต่อลักษณะของพระโพธิสัตว์หรือหน้าที่ของพระโพธิสัตว์รวมทั้งให้เกิดพระโพธิสัตว์ประเภทต่าง ๆ ด้วย

จากสาเหตุภายในที่แสดงมาพอให้เข้าใจการเข้าถึงพระโพธิสัตว์ ฉะนั้นเราลองมาทำความเข้าใจในความหมายของพระโพธิสัตว์ จากสาเหตุภายในนอกกว่ามีความหมายอย่างไร ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจทฤษฎีปรัตถนิยมดีขึ้นอีกระดับหนึ่ง

สาเหตุภายนอก พระพุทธศาสนาหายานเกิดขึ้น เนื่องด้วยสาเหตุที่ศาสนาฮินดูกำลังเฟื่องฟู จึงจำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ให้เป็นที่ชอบใจแก่คนส่วนใหญ่ อีกทั้งการเจริญของพุทธศาสนาหายาน ในขณะนั้นก็ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้ากนิษกะ ซึ่งกษัตริย์ชาวต่างชาติแห่งแคว้นแคชเมียร์ เชื้อสาย ชาวกรีก จากสาเหตุภายนอกที่ทำให้พระพุทธศาสนาหายานเกิดพระโพธิสัตว์ขึ้น มีอยู่ คือ

1. อิทธิพลจากศาสนาฮินดู และอิทธิพลจากศาสนาอื่น ๆ อารยธรรมภายนอกที่เข้ามามีบทบาท และปรากฏตัวอยู่ในดินแดนพุทธศาสนาแต่ดั้งเดิมด้วยเหตุนี้จากการที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นการเข้าถึง ความประสงค์ของพระโพธิสัตว์ที่ปรารถนาแบ่งปันความสุขอันเกิดแต่โพธิของตัวเองแก่สรรพสัตว์ โดยสอน ให้เขาปฏิบัติธรรมอันสูงสุด เพื่อความเป็นโพธิสัตว์เหมือนตัวเอง พระโพธิสัตว์เหล่านี้ หวังให้สรรพสัตว์เข้า ถึงนิพพานก่อนตัวเอง แม้ตัวเองจะมีโอกาสเข้าถึงได้ แต่ก็ปฏิเสธภavnนั้น โดยตั้งใจอย่างมุ่งมั่นที่จะช่วย เหลือสรรพสัตว์และจะขอเข้าพระนิพพานเป็นคนสุดท้าย เป็นต้น นี้อือ อุดมคติของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย

2. ในพระพุทธศาสนาหายานนั้นมีความคิดในเรื่องของพระโพธิสัตว์ต่างกันออกไป ในบาง สำนักมีหลักปฏิบัติที่แสดงถึงความเป็นไปต่าง ๆ แต่เป้าหมายเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้เราลองมาดูแนวคิด ของสำนักหนึ่งที่ปฏิบัติ ด้วยพระพุทธศานานิกายมหายานเน้นการเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นหนึ่งใน วิธี การบรรลุเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งมีหน้าที่ในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ เกิดจากการเน้นหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนาที่มหายานเห็นว่า จะสามารถเข้าถึงประชาชนได้สะดวก พร้อม ๆ กับผสมผสานกับ ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ขณะที่คำสอนที่เป็นแก่นของพระพุทธศาสนาจริง ๆ คือ ชั้น 5 อริยสัจ 4 ปฏิจจสมุပ္บาท และนิพพาน

4. ทศนะทฤษฎีปรัตถนิยมในนิกายสุชาวดี

นิกายสุชาวดี มีหลักคำสอนสำคัญ ประกอบด้วยแนวคิดเรื่องดินแดนสุชาวดีพุทธเกษตร แนวคิด เรื่องพระอมิตาภพุทธเจ้า แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร แนวคิดเรื่องพระมหาสถามปราปต์ โพธิสัตว์ และแนวคิดเรื่องหลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุชาวดี

แนวคิดเรื่องหลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุชาวดี

หลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุชาวดีพุทธเกษตรมีการกล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ แตกต่างกัน ดัง จะขอนำเสนอดังต่อไปนี้

ในคัมภีร์อมิตายูรชยานสูตร ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เน้นสอนเรื่องหลักการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุชาวดี ได้แสดงไว้ว่า บุคคลผู้ที่ปรารถนาจะไปบังเกิดในดินแดนสุชาวดีต้องมีคุณธรรมดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความกตัญญูตเวที (2) ความเคารพครูอาจารย์ (3) ความกรุณาต่อสรรพสัตว์ (4) ปฏิบัติ ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่กล่าว เท็จ ไม่กล่าวส่อเสียด ไม่กล่าวคำเพ้อเจ้อ ไม่กล่าว คำหยาบ ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ไม่ปองร้าย คนอื่น และไม่เห็นผิดจากหลักธรรมที่ถูกต้อง (5) ตั้งปณิธานขอยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต

(6) รักษาศีล (7) ตั้งใจมั่นเพื่อบรรลุปุริสญาณ (8) เชื่อในกฎแห่งกรรม (9) ศึกษาและท่องสูตรมหายาน (10) ชักชวนให้ผู้อื่นศึกษาพระสูตรมหายาน

ในคัมภีร์อมิตายูทเทศศาสตร์ ของท่านวสุพันธุ กล่าวหลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุขาวดีไว้ว่า บุคคลที่ปรารถนาจะไปบังเกิดในดินแดนสุขาวดีต้องมีคุณธรรม ดังต่อไปนี้

(1) เคารพพระอมิตาภพุทธเจ้าเป็นนิตย (2) ยกย่องพระเกียรติและท่องพระนามของพระองค์ เช่น สวดว่า นโม อมิตาภะ เป็นต้น (3) ตั้งสัจจะและอธิษฐานเพื่อไปบังเกิดในแดนสุขาวดี (4) มีจิตตั้งมั่นในพระอมิตาภะ พระโพธิสัตว์และดินแดนสุขาวดี (5) มีจิตเมตตากรุณา ปรารถนาให้สรรพสัตว์ เห็นแจ้งในสัจธรรม

คุณธรรมทั้ง 5 ประการนั้นก็คือ การให้กระทำความดีทั้งทางกาย วาจาและทางใจ โดยสรุป มี 3 ประการ คือ มีความศรัทธา มีจิตตั้งมั่นหรือมีปณิธานและกระทำความดีนั่นเอง เช่นเดียวกับใน คัมภีร์สมาธิเนตสูตรของท่านसानเต้า ที่ได้แสดงวิธีการจะไปบังเกิดในดินแดนสุขาวดีไว้ในลักษณะเช่นเดียวกับ 2 คัมภีร์ข้างต้นว่า

(1) การเอ๋ยพระนามของพระอมิตาภพุทธเจ้า (2) การท่องพระสูตรมหายาน (3) การทำสมาธิโดยใช้จิตเพ่งที่องค์พระอมิตาภะ (4) การเคารพสักการะพระพุทธรูปปฏิมา (5) การสวดสรรเสริญพระพุทธรูป

จะเห็นได้ว่า ตามทัศนะของนิกายสุขาวดีนั้น วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุขาวดีนั้นเป็นวิธีปฏิบัติง่าย ๆ ด้วยการสวดพระนามของพระอมิตาภพุทธเจ้าด้วยจิตตั้งมั่นและมี ความศรัทธา และการกระทำความดีหรือการบำเพ็ญกุศลพร้อมทั้งความตั้งใจมั่นที่จะไปบังเกิดในดินแดน

ด้วยเหตุนี้ ในทรรศนะของผู้วิจัยเองมีแนวคิดในเรื่องของการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงดินแดนสุขาวดี หรือหลักของทฤษฎีปรตถนิยม มีความเป็นไปได้ว่า การปฏิบัติเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์นั้น เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

หากปรตถนิยมเชิงจริยศาสตร์ แปลว่า ทุกคนมีหน้าที่ทางจริยธรรมที่จะต้องดูแลสุขทุกข์ของผู้อื่น หรือพระโพธิสัตว์นั้นจะต้องดูแลสุขทุกข์ของผู้อื่นที่เป็นประธานของพระโพธิสัตว์ ในการดูแลผู้อื่นนั้นเป็นการบอกความหมายใน ๆ ว่าการกระทำไปเพื่อเป้าหมายของตนในอย่างง่าย เช่น เพื่อไปบังเกิดในดินแดนสุขาวดีที่เป็นเป้าหมายในการบำเพ็ญสิ่งนี้ที่เรียกว่ากระทำเพื่อตนเอง จะอย่างไรก็แล้วแต่ก็ยังถือว่าเป็นการปฏิบัติเพื่อตนเองอยู่ดี

ด้วยเหตุนี้ หากกล่าวว่าการกระทำประโยชน์ตนก็ทำ ประโยชน์เพื่อผู้อื่นก็ทำ ในหลักนี้ที่เป็นหนึ่งในหลักของการกล่าวถึงบุคคล 4 จำพวกที่มีความสัมพันธ์กับการทำประโยชน์มีดังนี้

1. คนบางคนมุ่งทำประโยชน์ตน ไม่สนใจประโยชน์ผู้อื่น
2. คนบางคนไม่สนใจประโยชน์ตน มุ่งทำแต่ประโยชน์เพื่อผู้อื่น
3. คนบางคนไม่สนใจทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น

4. คนบางคนประโยชน์ตนก็ทำ ประโยชน์เพื่อผู้อื่นก็ทำ

จะมองเห็นว่าแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ในพุทธปรัชญามหายาน ได้นำหลักของบุคคล 4 จำพวกในการสร้างบารมีมาปฏิบัติ เพื่อความเป็นไปในแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ ที่เป็นทฤษฎีปรารถนิตยเชิง จริยศาสตร์ของพุทธปรัชญามหายาน

5. สรุป

ด้วยเหตุนี้จากการเสนอหลักในการเข้าถึงซึ่งการปฏิบัติตามหลักอุดมคติของพระโพธิสัตว์ จึงเป็นทฤษฎีปรารถนิตย ในรูปแบบของการปฏิบัติประโยชน์สุขให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อเข้าถึงความเป็นพระโพธิสัตว์ หากมองดูอุดมคติของพระโพธิสัตว์แล้ว ก็เป็นการปฏิบัติเพื่อให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์ โดยบางครั้งผู้ปฏิบัติเองยอมที่จะรับเอาความทุกข์นั้นมาเอง หากมองดูแล้ว ก็เป็นการเสียสละแก่บุคคลอื่น แต่ลึก ๆ แล้วก็เป็น การปฏิบัติเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่ตนเองหวัง

จากการกล่าวมานั้น มีความหมายในการปฏิบัติตามหลักของพระโพธิสัตว์ มีจุดมุ่งหมายในการเข้าถึงหรือเป็นพระโพธิสัตว์ จากการบอกว่าเป็นหลักปฏิบัติโดยไม่มุ่งหวังสิ่งใด จะเป็นการแย้งต่อหลักปฏิบัติและอุดมคติของพระโพธิสัตว์ภายในด้วย

บรรณานุกรม

- วิทยา ศักยานันท์. *อุดมการณ์พระโพธิสัตว์พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน*. วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2552
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2533). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เสฐียร พันธรั้งษ์. (2543). *พุทธศาสนายาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ
- ประพจน์ อัครวิรุฬหการ. (2546). *โพธิสัตว์จรยา : มรรคาเพื่อมหาชน*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. (2542). *พระพุทธศาสนาในอินเดีย พัฒนาการและสารัตถธรรม 12 ปี บัณฑิตวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เสถียร โพนันทะ. (2541). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศีกิโตโสภาคการพิมพ์
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์